

Језик данас

НОВА СЕРИЈА

ГЛАСИЛО МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КУЛТУРУ УСМЕНЕ И ПИСАНЕ РЕЧИ

САДРЖАЈ

Норма

Ненад Ивановић

„Почнимо пречишћавајући језик!“
(лексикографски прилоз Ј. Ј. Змаја
листу „Јавор“ из 1863. године) 1

Стефан Степановић

О акцентском шију желим – желимо и
желимо 11

Предлози

Владан Јовановић

Велико слово у религијским ипексијовима
(узус и однос према књижевнојезичкој
правилној норми) 15

Преиспитивања

Душка Кликовац

О зарезу иза односних реченица са ко, што
(и коментар о термину за означавање
иођ интјерјункцијског знака) 26

Осветљавања

Слободан Новокмет

Да ли лежећи полицајац спава или само
лежи? 32

Александра Јовановић

Хеј, тетка! и Тетко једна теткаста! (вокајив
од морфологије до прајмајике) 36

Драги Ивић

Речник руско-српских лажних јарова
(лажни пријатељи преводилаца –
међујезички хомоними) 40

Поводом...

Данијела Радоњић

Поводом двадесетог тома Речника САНУ . 43

Мали савети 46

Одлуке Одбора за стандардизацију српског
језика 49

Писци о језику 52

Б

ПРЕДЛОЗИ

Владан Јовановић

ВЕЛИКО СЛОВО У РЕЛИГИЈСКИМ ТЕКСТОВИМА

(УЗУС И ОДНОС ПРЕМА КЊИЖЕВНОЈЕЗИЧКОЈ ПРАВОПИСНОЈ НОРМИ)

1. Чини се да ни у једној другој области употреба великог слова није толико заступљена као што је то у текстовима религијског садржаја. Није тешко разумети тај поступак који нити је од јуче нити је својствен само нашем књижевном језику. Иако се он у стручним филолошким круговима најчешће означаје као манир својствен публикацијама које издаје Црква (в. нпр. коментар у напомени уз 79. тачку Правописа српскога језика Матице српске), извори који су за ову прилику прегледани показују да је реч о узусу који није ограничен искључиво на црквене публикације, већ да чешћа употреба великог слова заузима и шири простор, изван онога који спада у непосредну црквену делатност. Разлог због којег се у текстовима религијског садржаја у већој мери употребљава велико слово него у осталим текстовима долази од природе садржаја, у којем се прослављање Творца, уз изразе благодарности и поштовања, изражава не само на плану стила него и правописа путем истицања речи употребом великог слова.

Узимајући у обзир својеврсну посебност језика религије у погледу стила српског књижевног језика, о чему су у домаћој литератури подробније писале Ксенија Кончаревић (2015), Ружица Левушкина (2013) и др., као и чињеницу да пракса писања речи и израза великим почетним словом показује далеко већу заступљеност у религијским него у осталим текстовима, циљ је да се у овом раду на основу прикупљеног материјала утврди следеће: 1) колико је употреба великог слова у тим текстовима сагласна правилима правописа српског књижевног језика, 2) да ли су објашњења дата у Правопису српскога језика Матице српске (даље у тексту Правопис) применљива на примере из поменуте сфере, као и 3) које су то евентуалне недостатности

које би се, по нашем мишљењу, могле отклонити, када је реч о текстовима религијског карактера. Конкретни предлози, када је реч о употреби великог слова за појмове из религијске сфере, као и критике постојећих решења датих у најновијем издању Правописа изнети су у раду Р. Стијовић (2013). Имајући у виду предлоге који су у том раду изнети и са којима се аутор ових редова у потпуности слаже, у овом раду пажња је усмерена на писање великог слова у случајевима за које у важећем Правопису нису дата објашњења, као и за оне код којих је примећено да постоје разлике између писане праксе и правила датих у Правопису.

Материјал за овај рад узет је из двадесетак текстова са тематиком из српског православног богословља и упоређен са објашњењима и примерима датим у Правопису.

2. У анализи се пошло од централних појмова ове сфере, а то су на првом месту Бог у три своје ипостаси (Отац, Син и Свети Дух), потом Богородица, свети анђели итд.

Бог. Уз примарну номинацију *Бог*, овде долазе и друга, обично метафорична именована за исти појам, али и појединачни ентитети који му припадају (нпр. „лице”, „логос” и сл.). У посматраним текстовима великим словом пишу се и придеви који се односе на Творца, као и заменице којима се на овај појам упућује, што ће се илустровати следећим примерима.

И ти Вишлејеме, земљо Јудина, ни њо чем ниси најмањи међу кнежевима Јудиним; јер ће из тебе изићи Вођа који ће најасати народ мој Израиља (Мат. 2, 6). Ми који имамо Женика бесмртнога на небу – не шрудимо се да украсимо окајане душе наше, не журимо се, да их оћеремо сузама њокајања (Велимировић 2008: 738). Иако се у Свјетом Писму и Свјетом Предању Сјасишљем назива Бог уошћше, њо јесћ Пресвјета Тројица, ићак се у њосебном и ужем смислу Сјасишљем назива Госјод наш Исус Хрсићос, јер је Он својим овајлоћењем, живојом, – сћрадањем, васкрсењем и вазнесењем извршио дело искуљења и сјасења рода људског (Поповић 2004: 10). Надгробни сјоменик ... ћредсјавља нарочићу везу с њокојником, њодсејник на његово ћрећашње њосјојање и шачку с које ће се у часу Хрсићовог другог доласка његова бесмртна душа вазнећћ ћред ћресћо Судије, где ће се одлучиваћћ о њеном усћењу или коначном ћаду (Огњевић 2012: 284). Ти корачаш у војсци Првомученика¹ (Богдановић 2008: 44). Све шћо је сћворено, ћримило је од Творца ред и ћочешак, а извесна сћворења још и завршећак (Богдановић 2008: 151). Неће се ... онај који се њоћео на небо безмолвија засићћћћ ћевајући Сзздишљу (Богдановић 2008: 161). Заваћћ ка Силноме да ше сјасе, завачћ не одабраним речима, већ смиреним шачушћањем (Богдановић 2008: 100). Ко је њосћоо слуга Госјодњи, боји се само свог Госјодара. А ко се Госјода још не боји, чесћо се ћлаци и од своје сојсћвене сенке

¹ У напомени Богдановићевог превода *Лесћвица* стоји објашњење да се, осим на Светог архиђакона Стефана, ова реч може односити и на Господа Исуса Христа.

(Богдановић 2008: 112). *Не хвали се мно̀го, човече, бо̀га̀й̀с̀т̀в̀ом ко̀је си без муке с̀т̀екао. Предвидев̀ци т̀во̀ју велику ш̀т̀ет̀у, т̀во̀ју немо̀ћ и т̀во̀ју п̀ро̀ис̀т̀и, Даро̀дава̀ц је х̀т̀ео да т̀е сво̀јим, макар и незаслуженим даровима некако с̀пасе* (Богдановић 2008: 138). *На̀ц добри, сведобри Владика и Гос̀јод, кад види да је неко веома лен п̀рема п̀одвѝгу, смиру̀је његово т̀ело болѐћу као најп̀о̀годнѝјим п̀одвѝгом, а п̀онекад и ду̀шу очиш̀ћу̀је од р̀жавих п̀омисли и с̀т̀рас̀т̀и* (Богдановић 2008: 140). *И о̀јет̀и: „Лице Њѐгово виде и п̀осет̀и п̀равду ду̀ша људских (Пс. 10, 7)”* (Богдановић 2008: 123). *Безбожник је смр̀т̀но биће ко̀је има разум, а својевољно бежи од п̀раво̀га живо̀т̀а, и за сво̀г Творца, ко̀ји вечно п̀ос̀т̀о̀ји, мисли да не п̀ос̀т̀о̀ји* (Богдановић 2008: 20). *Добри и п̀раведни на̀ц Судија, као и код свих ост̀алих с̀т̀вари, води и код суза рачуна о на̀шим п̀риродним мо̀гу̀ћно̀с̀т̀има* (Богдановић 2008: 66). *Ко је п̀римао Уш̀ешиш̀еља, моли Му се п̀рош̀ив мене [ђавола], и Он, умољен, не дозвољава ми да дејс̀т̀ву̀јем с̀т̀рас̀но* (Богдановић 2008: 90). *Ниједан п̀аметан човек не би т̀ребало да мисли да је лаж мали г̀рех, јер нема г̀реха п̀рош̀ив ко̀га би Пресвети́и Дух изрекао т̀ако с̀т̀рас̀ну п̀ресуду као п̀рош̀ив лажи* (Богдановић 2008: 83). *Душечно немо̀ћни људи т̀реба да у т̀елесним т̀ежобама, о̀пасно̀с̀т̀има и с̀ло̀љним искушењима виде брѝгу ко̀ју Гос̀јод води о њима. А савршени ће т̀о видѐт̀и у доласку Духа и умножавању благода̀тних дарова* (Богдановић 2008: 145). *Суди́т̀и, значи бес̀т̀идно својаш̀т̀и Бо̀жје п̀раво, а осуш̀ива̀т̀и, значи, уп̀рош̀аш̀ћава̀т̀и своју ду̀шу* (Богдановић 2008: 80). *Када се п̀ош̀т̀уно будемо очисти́ли од лажи, т̀ада је већ можемо у̀п̀ош̀реби́т̀и, али не без с̀т̀раха Бо̀жје и не без кру̀јно̀г разло̀га* (Богдановић 2008: 83). *Гос̀јод је п̀о Своме п̀ромислу олакшао п̀очет̀ницима ... борбу, да се они у самом п̀очет̀ку не би враш̀или у свет̀* (Богдановић 2008: 23). *Ако је Ло̀гос лик п̀реко ко̀га се п̀ознаје Оче́в Прволик, сви п̀роблеми ко̀ји се односе на „космичку” божанску п̀ројаву у п̀рироди с̀твореној Словом ... п̀рипадају „богословљу”* (СВЕТИГОРА, 7). *Безумни су п̀о п̀рироди сви људи ко̀ји нису п̀ознали ... Оно̀га ко̀ји јест̀е, ни́т̀и да п̀осмап̀рањем Њѐгових дела п̀реп̀ознају Радника* (Маринковић 1995: 30). *Бо̀г није само Творац нѐго и Промислиш̀ељ* (Маринковић 1995: 51). *Мно̀ге људе бо̀га̀й̀с̀т̀во заведе и ош̀т̀е и п̀ос̀т̀ане им идол, коме они п̀очну да служе и робују све више ... Као п̀ример за ово служи онај бо̀га̀й̀ац из С̀т̀асиш̀еље́ве п̀риче* (Маринковић 1995: 63). *Ако кажеш̀: униш̀т̀и не́п̀ријат̀еља, онда ... си у самом п̀очет̀ку разг̀невио Судију* (Маринковић 1995: 271). *Ако п̀ос̀т̀и сам Законо̀давац, како да не п̀ос̀т̀е они ко̀ји су обавезни да држе и испуњавају закон?* (Маринковић 1995: 278). *Сунце, кад се п̀ојави, слави Гос̀јода дижу̀ћи се; т̀о је чудесна т̀вар, дело Највишѐга* (Маринковић 1995: 30). *Анђели служе Бо̀гу и саопш̀тавају људима вољу Њѐгову* (Маринковић 1995: 71). *Помилу̀ј ме п̀ужно̀г и недос̀тојно̀г слу̀гу Тво̀г, Творче мој, Владаш̀ељу* (Молитв., 49). *Хош̀ећи даш̀и о̀п̀рош̀т̀ај од с̀т̀арих ду̀гова, Ослободилац свих људи од ду̀говања Сам дође онима ко̀ји се беху удаљили од Њѐгове благода̀т̀и* (Молитв., 102). *О вишѐзи кр̀с̀та, синови свеи́лос̀т̀и, ...| Венцедавац Гос̀јод увенча вас красно* (Велимировић 2008, 4. јануар). *Мно̀ги су дарови али је један дух Бо̀жји, дух Христ̀ов ко̀га је Гос̀јод узносѐћи се на небеса обећао сво̀јим ученицима, да ће п̀ослаш̀и Духа Уш̀ешиш̀еља ко̀ји ће их увести́ти у сваку исти́ну* (Амфилохије, митрополит, Светигора 2011: 7). *Они ко̀је Дух Бо̀жји води,*

нека уђу с нама у ово мислено и свемудро саборишће, носећи у мисленим рукама боґоџисане Таблице боґоџознања (Богдановић 2008: 125). Свему сџвореноме живој је удахнуо, Духом Свџтим, сам Боґ, Давалац живојџа (Ранковић 2015: 11).

Примери који су овде издвојени из различитих текстова (како оних које издаје Црква тако и оних који не припадају црквеном издаваштву) показују да се све речи које се односе на Господа, укључујући и оне заменичке односно придевске категорије, у тим текстовима пишу великим словом: *Госџод* = *Вођа*, *Женик*, *Сџасишћель*, *Творац*, *Сздашћель*, *Судија*, *Ушџешћель* итд. Овај поступак у неким случајевима није у складу са српском књижевнојезичком нормом. Међу наведеним примерима употребе великог слова има и оних случајева који нису властите именице, чак ни метафоричне замене имена, већ заједничке, опште именице, нпр. „Ослободилац свих људи” или атрибутиви, нпр. „Венцедавац Господ”. Такве именице, које не представљају устаљене замене за појам Бога, треба писати малим, а не великим словом.

Богородица. Мати Господа Исуса најчешће се назива Богородица, али су поред овог имена такође у честој употреби *Дјева Марија* и *Приснодјева*. Она се поштује „више од свих других светих, више чак и од анђела, јер је била избрана од Бога за средство људског спасења кроз рођење Спаситеља света” (Велимировић 2003а: 22).

Објашњење о писању великог слова које се, поред осталог, односи на Бога и Богородицу, у Правопису (тачка 44) гласи овако:

а. „У једнобожачким (монотеистичким) религијама називи за божанства схватају се као једини у својој врсти односно као властита имена и зато се пишу великим словом:

Боґ, *Јехова*, *Алах*, *Буда*, *Шива*. Тако се пишу и устаљене замене за Бога односно Христа – *Госџод*, *Свџишћњи*, *Свемоґући*, *Сџасишћель*, *Боґ Ошџац* (уп. и: у име *Оца и Сина*), као и *Боґородица*, *Боґомайџи*, Госпа за Христову мајку.”

б. Међутим, када речи *боґ*, *ґосџод*, *свџишћњи*, *боґородица* имају опште (заједничко) или атрибутивно значење или се употребе у множинском облику, пишу се малим словом: филозофија тражења *боґа*, *боґ* Перун; не би му помогли сви *боґови*; сами *алах* зна; *ґосџод* га његов знао, *свџишћњи* Бог, *боґородица* Марија. На исти начин писаће се мало *б* у свим експресивним и фигуративним изразима са именицом *боґ*, нпр. *не дао боґ*, *за име боґа*, *на силу боґа*, *боже (ме) џросџи*, *за боґа милоґа*, *убио је боґа у њему*, *ухвайџио је боґа за браду* и сл.” (Правопис).

Међу примерима датим у Правопису нема оних који су такође често у употреби као називи за појам Бога. Тако, на пример, недостаје назив *Свџдржшћель*, који се налази у првом члану *Символа вере*. Такође, уз имена *Ошџац* и *Син* (уп. „у име Оца и Сина”) изостављен је *Свџи Дух* (рекао бих

да је боље писати великим оба дела имена него само први део², како се у Правопису препоручује – „Свети дух”), који са претходним двама именима чини целину. У објашњењу, као и међу примерима, изостало је помињање *Свети*е односно *Пресвети*е *Тројице* као друго, устаљено име за Бога: У *Свети*ом Писму и *Свети*ом Предању *Сјаси*ијељем [се] назива *Бо*г *уо*ишће, *и*о *јес*и *Пресвети*а *Тројица* (Поповић 2004: 10). Даље, у Правопису пише да се уз појам Бога односно Христа дозвољава писање великог слова за њихове устаљене замене, док је за појам Богородице таква могућност изостала, иако у пракси има такође устаљених назива, као што су *Покрови*ијељка, *Пречис*та, *Бо*г*о*ма*и*тер односно *Бо*г*о*ма*и*тера, *Бо*г*о*ма*ј*ка итд. У трећем члану *Символа вере* за Богородицу је употребљено име *Марија Дјева*, која се у Правопису такође не спомиње: *Који је ради нас људи и ради нашег сјасења сишао с небеса, и оваилоишо се од Духа Светиога и Марије Дјева и иосишао човек.*

У напомени Правописа у 79. тачки пише да се „придеви *Бож(и)ји* и *Гос*иодњи, потом заменице које се односе на Бога, Оца и Сина и Светога духа (односно Светога Духа у текстовима ове врсте) и Богородицу (*Ти, Он, Она, Ње*га и *Га, Ње* и *Је, Њој* и *Јој, Твој, Твоја, Ње*гов, *Ње*гова, *Ње*гово, *Њен, Њена, Њено* и сл.)” у текстовима које издаје Црква пишу великим словом супротно правилима датим у важећем правопису. Када је реч о писању придева изведеним од Бог и Господ, Р. Стијовић каже да „нема разлога, када се већ Бог, Господ и сл. пишу великим словом, не прихватити и писање придева *Бож(и)ји* и *Гос*иодњи великим почетним словом, попут других присвојних придева: Николин, Марков, Јанков, Јеховин, Алахов. Придев *божански* треба писати малим словом као и друге придеве на *-ски*” (Стијовић 2013: 27). Даље, о заменицама *ваш*, *ње*гов и сл. каже да „нема смисла не дозволити њихово писање великим словом, као и у другим приликама у којима користимо куртоазно велико слово. Остале заменице (*џа, ње, му* и сл.) треба писати малим словом” (Стијовић 2013: 28).

Писање заменица које се односе на Бога великим словом није у свим случајевима истог карактера. Једно је када се самом заменицом буквално замењује име истог појма – Бога, а друго је када се реченичним делом са заменицом у функцији субјекта замењује један појам. У том другом случају где је употреба личне заменице настала као резултат катафатичког односно апофатичког теолошког приступа³ – где се Бог назива оним што јесте,

² То мишљење заступа и Р. Стијовић (2013: 28).

³ Апофатичко теолошко учење заснива се на томе да се до знања о Богу долази путем негирања онога што није својствено Богу, који и даље „остаје непознат и необухватив по својој трансцендентној суштини” (Кодић 1999, под апофатика). То је један од двају путева или начина познања. Други пут је катафатички, по којем се до познања долази на основу створених, видљивих реалности схваћених као одраз Божјег деловања (Кодић 1999, под катафатика).

односно оним што није и именује реченицом која почиње заменицом Онај – сматрам да се може допустити писање заменице великим словом:

Госїод рече Мојсију: Ја сам Онај шїио јесїе (Мој. 6, 2). Виђао сам људе убоге и сиротие у врлинама ... како ... ваїију ка небескоме Цару, и шїиме као да їрисївавају на милосїї Онођа чија се їрїрода не може їрисїлиїи (Богдановић 2008: 68).

СВЕТИ АНЂЕЛИ. У богословљу анђели су невидљива духовна бића, која је Бог створио пре овог видљивог света, обдарена разумом, слободном вољом и бесмртношћу. По службама које врше и степенима савршенства деле се у три групе, а свака група на три степена или чина. Прва група, највиша: шестокрилати серафими, многооки херувими и престоли; друга група: господства, силе и власти; трећа група: почеци (начала), арханђели и анђели. Последња два чина најближа су људима. Анђели служе Богу и саопштавају људима његову вољу (Маринковић 1995: 71).

На основу праксе писања великог слова у изворима који су за ову прилику прегледани, примећено је да, када је реч о писању анђела, она није уједначена, а та неуједначеност није ретка ни у оквиру истог текста, нпр. *Свейїи Арханђел Михаїло* (Маринковић 1995: 72) и *Свейїи арханђел Михаїло* (Маринковић 1995: 73), па понегде ни у истој реченици: *Радуј се, їресвейїа колеснице Онођа који је на Херувимима; радуј се, їреславно сїанишїије Онођа који је на серафимима!* (Молитв., 97).

Будући да је реч о општим, тј. заједничким именицама, називе анђела не треба писати великим почетним словом, што је и у складу с правописном нормом. Имајући у виду широку распрострањеност праксе писања светих анђела великим почетним словом, дакле супротно духу правописне норме, било би корисно унети у Правопис одредбу у којој би се експлицитно саопштило како треба писати називе светих анђела.

СВЕТИ. О писању атрибута *свейїи* уз имена светаца у Правопису је посвећена тачка 41. д.: „Атрибут *свейїи* уз имена светаца, као и блажени, хазрети, по правилу су саставни и неиспустиви део имена и пишу се великим почетним словом”. Даље се наводе примери: Свети Петар, Свети Лука, Свети Сава, Свети Симеон Мироточиви итд. Дакле, у Правопису је, када је реч о употреби придева *свейїи*, одређено да се придев Свети пише великим почетним словом онда када је саставни део имена, тј. агиоантропонима. Оно што није речено јесте писање придева *свейїи* када је употребљен у именичкој служби, као на пример *сви Свейїи*. Може се поставити питање да ли се под овим чланом подразумева да се и други атрибути, попут чинова светости, пишу великим словом. Због тога сматрам исправним предлог Р. Стијовић да правопис прихвати писање придева *свейїи* малим словом, како је било у ранијем издању Правописа, што у раду оправдава следећим убедљивим

разлозима: „Ако прихватимо препоруку да придев *свѣтѣи* као неиспустиви део имена светаца треба писати великим почетним словом, то би онда требало чинити и са именицама *јеванђелиста*: Јеванђелиста Матеј, Јеванђелиста Марко, Јеванђелиста Лука, Јеванђелиста Јован, затим *пророк*: Пророк Давид, Пророк Илија, *апоcтoл*: Апостол Тома, *арханђел* (архангел): Арханђел Михаило, Арханђел Гаврило итд. Све ове именице неиспустиви су делови имена и нема разлога писати их другачије него придев *свѣтѣи* уз име свеца. С друге стране, атрибут *свѣтѣи* можемо посматрати као било који други описни придев (*добри*, *илемениѣи*, *благи* и сл.), с тим што се од других разликује по томе што казује доминантну особину светаца, по којој се они разликују од свих других са тим именом” (Стиловић 2013: 28). Велико слово пак остаје у имену празника и називу цркве.

Ту би се, у оквиру исте тачке Правописа, могао наћи и придев *пресвѣтѣи* (у примерима Пресвета Тројица, Пресвета Богородица). Узимајући у обзир то да се придев *свѣтѣи* у писаној пракси употребљава и уз друге речи, а не само уз агиоантропониме, нпр. „Свето Откривење”, „Свето Предање” итд., ваљало би у правописном објашњењу посветити пажњу и овом питању.

Међу примерима употребе великог слова за случајеве који такође нису обухваћени објашњењима у Правопису налазе се збирна имена за појмове који се узимају као целина, нпр. када се односе на апостоле, ученике итд.:

Ову Дванаесторицу посла Исус и зајовједи им љоворећи: На њѣи незнабожаца не идиѣи, и у град самарјански не улазиѣи (Мат. 10, 5). Као што је један од Дванаесторице, Јуда, ошћо од Госпoда, иако су неки од ових Седамдесет одустиали Госпoда не с намером издајства нешто њо немоћи људској и маловерности (Велимировић 2008, 4. јануар). Приликом силаска Духа Свѣтога на апоcтoлe, видљиви знаци наишћја (изливања) Духа били су ваирени језичци изнад главе сваког од Дванаесторице (Пекић В., Правосл. мис. 2018: 6). Сћадоше ѡреда ме. Ја их ушћам ко су они. А они одговорише: „Ми смо Пећочисленици” (иако се називају ѡећ ученика свѣте браће Кирила и Методија: Климент, Наум, Ангелар, Горазд и Сава) (Маринковић 1995: 101).

Црква. Реч *црква* у православном хришћанству означава Богом установљену заједницу крштених, „уједињених вером у једнога Бога, кроз Свету тајну евхаристије” (Енци. правосл.). Ради се о значењу *цркве* као заједнице, еклисије народа Божјег, створене речју и делом (плаћеном крвљу) Исуса Христа, која је надахнута Светим Духом⁴ (в. Велимировић 2003а: 31). У том значењу говори се о јединствености и недељивости *Цркве* у деветом члану *Символа вере*: „Верујем ... у једну свету, васељенску и апостолску Цркву”.

⁴ „Данашња Источноправославна црква органски је наставак оне исте заједнице (еклисије) која је рођена приликом Силаска Духа Светог, на дан Педесетнице, у Јерусалиму” (Енци. правосл., 2054).

Навешћемо ове примере који илуструју поменуто значење: *А и ја њеби кажем да си њи Пеџар, и на њоме камену сазидаћу Цркву своју, и врајџа њакла неће је надвладајџи* (Мат. 16, 18), *Душе [умрлих] одлазе у Небеску Цркву. Због њога њосџоје два крила Цркве: видљиво и невидљиво крило* (Велимировић 2003: 31).

Реч *црква* користи се, затим, у значењу заједнице хришћанских верника организованих у конфесионалне, територијалне и др. јединице, установе и сл., нпр. православна ~, католичка ~, Источна ~, Западна ~ итд.

У Правопису се, међутим, даје објашњење за писање великог слова само за назив *црква* када означава грађевину односно храм (нпр. Црква Свете Петке, Црква Успења, али Успенска црква)⁵ или када се употребљава као званични назив установе (нпр. Српска православна црква), док за значење заједнице крштених, уједињених вером у Бога нема посебног објашњења.

Великим почетним словом у нашој грађи из богословске писане праксе налазимо речи и изразе који се односе и на следеће појмове:

’света места’ (*Маслинова Гора* код Јерусалима (Богдановић 2008: 97));

’бесмртност, спасење душе’: *Из крви им изникли божури | Из косџију знак часнога крџа | Своје Небо носе на џри џрсџа* (Амфилохије, митрополит, Светигора 2011: 2);

’Божја промисао’: *Бог милосџиви, који не жели зрешнику џројасџи но сџасења, нађе начина да Промислом Својим чудесним сџасе зрашну Таусу* (Велимировић 2008: 737), *Није Провиђење сачувало џело краља Владимира за џо само да ми као народ имамо један џелесни доказ какве смо благорodne џрејџке имали џре девеџ сџолећа ... него нам га је џо милосрђу Своме сачувало, да би нас и џелом и духом џодсеџио на узвищени идеал хришћански и на мођуњносџ досџиџнућа џога идеала* (Велимировић 2003б: 148);

’Символ вере’: *Свеџи Гризорије ... одликовао се ођромном свеџском ученошћу и духовним оџиџом. Учесџвовао на II Васељенском сабору. Мисли се, да је он сасџавио друђи део Символа Вере* (Велимировић 2008, 10. јануар);

’Страшни суд’: *Св. муч. Јулијана ... свраџи у цркву и чу џројовед о Сџрашном Суду и казни зрешника. И џа реч је џолико џоџресе и измени, да се она наједанџџи зџади на саму себе ... и џриџаде св. Нону с молбом, да је крсџи* (Велимировић 2008: 736);

’Царство небеско’: *И зовораџе: Покајџе се, јер се џриближило Царсџво небеско* (Мат. 3, 2), *Царсџво Небеско џочиње уџраво овде, на Земљи, у Лиџурђији која је осџварење Живоџа Цркве* (Пурић 2004: 8), *Ми смо жиџељи*

---

⁵ У раду Стијовић 2013 предложено је да се именице *црква*, *храм*, *манастир*, *самосџан*, *синагога*, *каџедрала*, *џамија*, *џараклис*, *исџосница*, *келија* и друге именице општег карактера пишу малим словом.

да се, на основу детаљнијег увида у језици материјал из религијске сфере, издвоје, за почетак, кључни, најважнији појмови и изрази у којима је евидентно колебање у писању великог и малог слова и да се за те случајеве у правопису дају објашњења како треба поступити у писању тих речи. До ваљаног и прихватљивог решења могло би доћи уколико би се правописна правила за писање речи из области религијске сфере донела уз консултације са теолозима који би били делегирани у шири састав комисије која се бави писањем и издавањем правописа српскога језика.

Извори и литература:

- Богдановић 2008: Димитрије Богдановић (прев.), Свети Јован Лествичник, *Лествица*, Бања Лука: Романов.
- Велимировић 2003а: Николај Велимировић, *Вера свѣтих*, Ваљево: Глас цркве.
- Велимировић 2003б: Николај Велимировић, *О знамениѣм људима*, Ваљево: Глас цркве.
- Велимировић 2008: Николај Велимировић, *Охридски ѣролоѣ*, Епархија ваљевска, манастир Лелић.
- Енци. правосл.: *Енциклопедија ѣрославља I–III* (штампано с благословом Његове Светости Патријарха српског господина Павла), Димитрије М. Калезић (гл. ур.). Београд: Савремена администрација, 2002.
- Кодић 1999: Ј. Брија, *Речник ѣрославне ѣеолоѣје*, Митрофан Кодић (прев.), епископ источноамерички, Београд: Хиландарски фонд при Богословском факултету СПЦ.
- Кончаревић 2015: Ксенија Кончаревић, *Поѣлед у ѣеолинѣвисѣику*, Београд: Јасен.
- Левушкина 2013: Ружица Левушкина, *Лексика из сфере ѣрославне духовносѣи у срѣском језику и њена лексикоѣрафска обрада*, докт. дисертација одбрањена на Филолошком факултету у Београду 2013. године, 462 стр.
- Маринковић 1995: Протојереј Живан М. Маринковић, *Најбољи васѣиѣач* (збирка васпитних примера), Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве.
- Молитв. *Православни молиѣвеник*, ур. протојереј ставрофор Милан Пантелић, Шабац: Православац, 2008.
- Огњевић 2012: Тамара Огњевић, *Блаѣо Србије: кулѣурно-исѣоријска башѣина*, Београд: Младинска књига.
- Патријарх Павле 2010: Патријарх Павле, *Православље у савременом свѣту*, друго издање, Београд: Издавачки фонд Српске православне цркве Архиепископије београдско-карловачке.
- Поповић 2004: Јустин Поповић, *Доѣмаѣишка ѣрославне цркве*, II, Београд: Задужбина „Свети Јован Златоуст” Аве Јустина Ћелијског и манастир Ћелије код Ваљева.
- Правопис: Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, *Правойис срѣскоѣа језика*, Нови Сад: Матица српска, 2011.
- Правосл. мис. 2018: Православни мисионар, Суботић, О. (ур.), св. 359, Београд: Информативно-издавачка установа Српске православне цркве.

- Пурић 2004: Јован (Пурић), епископ, *Лесѣвица ѿајноводсѣвеноѡ ѿуѣовања*, друго издање, Тврдош: Братство Св. Симеона Мироточивог, Цетиње: Цетињски манастир и богословија Св. Петра Цетињског.
- Ранковић 2015: Зоран Ранковић, *Црквенословенски језик*, Београд: Православни богословски факултет.
- СВЕТИГОРА 2011: Митрополија цетињска, бр. 209–210, протосинђел Кирило (Бојовић) (гл. ур.), Цетиње.
- СВЕТО ПИСМО СТАРОГА И НОВОГА ЗАВЈЕТА, Библија, епископ Бачки Иринеј (Буловић) (ур.), Свети архијерејски синод Српске православне цркве, 2018.
- СТИЈОВИЋ 2013: Рада Стијовић, „Нова правописна решења – велико слово (предлог измена)”, *Нац језик*, XLIV, 3–4, 25–30.

Владан Јовановић
Институт за српски језик САНУ
vladan.jovanovic@isj.sanu.ac.rs

